

Петко Р. Славейков

Да го кажем юнашки

Четири години ли стана, пет ли, откак се урашисваме ний с черковния наш въпрос, досега таквот попитване не са ни попитвали нито черквата, нито нашите едновременни братя, гърците. Сега ни питат и призоват ни публично да се отговорим и да кажем юнашки желайме ли сприятеляването...

Съвсем що нашето до нине поведене е един най-явствен отговор срещу това питане, но понеже е имало хора още да го не познават или да се сумняват, нека го кажем публично и юнашки.

Оставаме настрана неправедното и противозаконното унищожение на нашите самостоятелни черкви, оставяме настрана и завладението на архиерейските ни престоли от гръцки архиереи. Да не казваме какви мерки взеха те за изстребването и съществуващата наша книжнина и как сполучиха да изместят езика ни от черквите и училищата, и как го замениха с гръцкия, и какви следствия взима възвръщането на словото божие в нашето отечество. Да не споменуваме скръбните времена, когато нашите манастири се затваряха и запустяваха или се вземаха и се даваха на калугери гърци; когато българските духовници и таксидиоти се гонеха и притесняваха, а гърци духовници и таксидиоти чак от Синая и от Божигроб пълнеха България и на добри атове, със сеизи и сексени ходеха от село на село, притесняваха бедния народ, та го пленяха и го глобяха, както искаха; и какви нравствени повреди станаха от техните съблазнителни примери. Да не изчисляваме жертвите на владишките своеволия, когато по едно мановение на патриархията толкози българи, и духовни, и миряни, ги улавяха с халки на врата като зверове и ги провождаха на заточение, накъдето искаха. Да смълчим и тези по-пресните насилия, когато подир танзимата българите се взимаха свободни да въведат по някои места народния си език, какво си притеглиха и как се клеветяха, запираха и гонеха българските учители¹. Да дойдем до една епоха по-близка. Да захванем от десет години насам.

Най-напред се обадохме ний да се оплакваме от нетърпимите своеволия и прекалените злоупотребления на гръцките владици, злоупотребления вече засвидетелствувани, и оплакахме се не другаде някъде, но на черквата – на великата черква, която ний познавахме и имахме за майка. Но нашите оплаквания не само не се взеха ни веднъж во внимание, ами своеволията и злоупотребленията като на инат се удвояваха. Черквата глуха на всичко, що ѝ се представяше, с ожесточение

---

1. Само мене в Търновската епархия седем пъти са ме запирали и от 7 места изгонвали, а други питайте тях да кажат (бел. П.Р.С.)

поддържаше своите питомци, които с по-голямо озлобление притесняваха народа и проследуваха жестоко тези, които дерзяха да открият своето недоволство или да възвисят глас против техните злоупотребления. Тези, които прибегваха до правосъдието на черквата, пресполваха живота си в Цариград и гниеа по кюшетата на хановете и нямаше кой да ги послуша.

Отчаяни най-после българите от черквата, взеха да прибегват до правосъдието и милостта на ч[естното] правителство, но от това се породиха други вид смущения и ний се намерихме още в по-критическо положение. Преследванията не бяха вече частни, но вземаха един общ характер. Не само че интриги се положиха в действие, за да компрометират верността на българския народ към държавния престол, но и явни оклеветавания в това отношение се представиха на Портата върх българите от най-големите и главните български епархии. Ний казваме за Търновската и Пловдивската, които дерзяха най-напред да се отнесат до Портата с оплакване против злоупотребленията на гръцките владици. Клеветите не помогнаха нищо на клеветниците. Царското правителство не постъпи тъй, както ги тях блазнеше, то разпита, изследува и се увери в невиността на българския народ. Но малко ли хора стояха запрени и време изгубиха, от пари излязоха и се разориха, доде се разправят! Че и тези озлобления се видяха белким малко на черквата в ожесточението ѝ против българския народ, но посегна най-подир да аргоса свещениците и да затвори едничката им в столицата черква, която с толкоз молби и след толкоз години едва бяха сподобили да имат.

Българите, онеправдани така жестоко от своеволията на тази черква, налегнаха да молят царското правителство да ги избави от тези притеснения и то с тази цел препоръча на черквата да свика едно събрание от православните народности, да се нареди един устав според нуждите на православното изпълнение, по който устав да се управлява, като да престанат вече злоупотребленията, от една страна, и оплакванията, от друга. Но черквата намери средство и в това да обиди българския народ, като докара работата тъй, щото на това събрание да присъстват само двама представители от българските епархии, когато всички други бяха гърци и работеха с цел, чрез този устав, да оздравят интересите на гръцкия народ в ущерб на българския. Представителите българи протестуваха, протестуваха и българските епархии, но тяхното протестуване не само не се взе во внимание, но не му се даде място нито в практиката да влезе.

Тогаз вече българите, отчаяни в непоправимостта на черквата,

дойдоха до там, дето да я отритнат и да припаднат на цар[ското] правителство и да просят от него воля за възстановлението на черковната им самостоятелност.

Гърците изработиха своя устав и сполучиха да се потвърди от правителството, а за българите оставяха да се задоволят само с трошиците на тяхното благо, което вече придобиха, като се трудиха да ги примаят с някакви 15 на име, а никакви си на дело отстъпки. Българите се не поддадоха на това изкушение. Черквата издействува заточението на владичите, които бяха си взели за правдините на българската черква, но и това не можа да накара нито владичите, нито българския народ да се откажат от черковните си правдини и да се присоединят пак на гръцката черква под един такъв несъвършен и едностранен устав. Те, без да се вдават на чужди внушения, настоятелно молеха правителството да признае самостоятелността на народната им черква.

Но когато императорското правителство, в отческото свое промишление за благосъстоянието на православното под скиптъра му население, виждаше за по-добрета не става разделение и предложи едно братско спогождение, българите не отбегнаха от това, но и показаха се готови и сами подадоха ръка на сбижаване, като изложиха своите искания с начин най-примирителен и сгоден за приемане. На черквата и това не бе поволно. Тя искаше да самовластвува над българите.

Когато пак по препоръчване на правителството се настани комисия от гърци и от българи да видят, да се споразумеят върху приемането на погодителните предложения, българите, и в това се показаха, че искат и желаят спогодяването, при решението на първата точка, като отстъпиха на гърците някои преимущества в избирането на патриарх. В решението по втората точка, за образуването на Св. Синод, българите не можеха и не могат да отстъпят, защото без това те остават пак в предишното си положение спрямо черквата, изложени на нейните произволи. Но пак и там показаха своето желание за спогодяване и сприятеляване, като се обложиха на ц[арското] правителство да приемат решението ѝ, според както то отсъди.

Какво направиха гърците и гръцката черква за едно сближаване, спогодяване и сприятеляване с българите? Не това ли, дето за да запреварят пресъдното решение на парвителството, поискаха да сплетат работата? Събори сбираха, комисии правиха, палиха, смъдиха и най-подир, без да гледат и на убедителните думи на някои българ[ски] архиереи, там изкараха, щото си взеха и 15-те точки назад, и не самоче ни отказаха да имаме една народна черква в столицата, но поискаха съвсем да

потъпчат и името ни, да се не чува името български народ.

Устави правят – нас ни изключват като пари. Отстъпки дават – не ги турат в действие и пак си ги вземат. Владиците ни заточват, черквата ни и народността ни не познават. Сега пък и своите устави потъпкват и произволно заплатите си повишават, и поддържането на своите обществени заведения осигурят, без да помислят ни най-малко за нас, за нашите особени нужди, когато смятат да ни натоварят да плащаме двойно, тройно и седмично, от каквото си плащаме. Искат ни да бъдем братя, да бъдем чада, само пари да даваме и да няма от нас кой да попита къде се даят и какво става.

Какво направяш ти сега, за да се сближиш. Да се спогодиш и да се сприятелиш с един народ, който не приема друго условие за сприятеляване, освен да те язди? Как се подчинявах на едно черковно правление, което иска само иго да има?

Но при всичко туй ний пак казваме и юнашки казуваме, че желайме сприятеляването, желайме спогодяването, но какво спогодяване можем да направим с едни хора, които нищо не уважават? На кое им да се уверим, че да им пристанем? Това питаме ний нашия събрат да ни каже.

Но само от честното правителство чакаме ний нашето спасение, на него само можем даверие да дадем. И само на неговото правосъдно решение да пристанем. Това е юнашкото наше казване.

КРАЙ

Статията е публикувана във вестник „Гайда“ през 1865 г.

Източник: Словото
Набиране: Боян Йоцов

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4134>]